

Λιλής Ζωγράφου «Η αγάπη άργησε μια μέρα» με υπογραφή Ένκε Φεζολλάρι

By Εφημερίδα ΕΝΗΜΕΡΟΣ 8 Οκτώβριος 2018

Σε μια αχανή αίθουσα, στο Ράδιο – Σίτυ, όπου συνήθως συναθροίζονται εκατοντάδες άνθρωποι για να ψυχαγωγηθούν με θεάματα μαζικής διασκέδασης, επέλεξε η παραγωγή να φέρει το εμβληματικό έργο της μοναδικής Λιλής Ζωγράφου στη Θεσσαλονίκη και μόνο για δυο ημέρες.

Μια εξόχως ατμοσφαιρική παράσταση, της οποίας η αξία θα αναδεικνυόταν στο έπακρον σε μικρότερο χώρο, τέτοιοι που να επιτρέπει τη θεατρική τέχνη να μετουσιωθεί σε μυσταγωγία, με τους μύστες και τους θεατές να συμπορεύονται αντάμα σε ιστορικά μονοπάτια, σε ψυχικές διαδρομές ηρώων, στις συναισθηματικές μεταπτώσεις- αποστάγματα συμπεριφορών- παντελώς αγνώστων στη ρεαλιστική, στεγνή εποχή που ζούμε- σε επιλεγμένες ταυτίσεις θεατών με στάσεις ζωής, που γλαφυρά αποτύπωσε η ανατρεπτική, στοχαστική κι αντισυμβατική πένα της συγγραφέως στο συγκεκριμένο αριστούργημά της.

Ωστόσο, ο νεαρός σκηνοθέτης Ένκε Φεζολλάρι κατάφερε να διασκευάσει το λογοτέχνημα σε μια άκρως ενδιαφέρουσα θεατρική παράσταση, έμπλεη σκηνοθετικών ευρημάτων και δομημένη ευφάνταστα μα αρχιτεκτονικά. Αυτός ο άνθρωπος, γεννημένος στην Αλβανία, ήρθε στην Ελλάδα, έγινε ένας από μας, βούτηξε στα βαθιά νερά της παράδοσής μας, τεμάχισε το έργο λέξη τη λέξη, εικόνα την εικόνα, κατανόησε πλήρως τις ιδιαιτερότητες της εποχής και κείνες μιας μικρής κοινωνίας που δεν απέχει απ' αυτές που συντηρεί η χώρα του κι έπλασε χαρακτήρες πολυδιάστατους, έτσι όπως τους γέννησε και διαμόρφωσε η ελληνική επαρχία, τους δανείστηκε η Λιλή Ζωγράφου κι έχτισε τον κόσμο της, μα και τον δικό μας κόσμο. Ο Φεζολλάρι δανείστηκε με τη σειρά του από τον Λόρκα και το «Σπίτι της Μπερνάρντα Άλμπα», έλυσε κλειστοφοβικά το κέντρο (άλλοτε αρχοντικό, άλλοτε χωριό, άλλοτε μοναστήρι) και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα- ένα οστεοφυλάκιο καντηλοαναμμένο- έντυσε στα μαύρα τις γυναίκες του κι «έπειξε» με την υποκριτική, τη μουσική, τα φώτα, αφού προηγουμένως μοίρασε ρόλους εύστοχα. Πολύ εύστοχα.

Το έργο: Την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σε κάποιο χωριό της Κρήτης, ο Ιταλός στρατιώτης Αντονίνο κρύβεται στο υπόγειο του αρχοντικού των Φτενούδων με τη βοήθεια της κόρης- Πηνελόπης, μαύρο πρόβατο για τους δικούς της. Εκεί ζει ένα ευκατάστατο ζευγάρι και οι πέντε κόρες τους. Τρεις γιοι συμπληρώνουν την οκτάδα παιδιών, αλλά είναι ωσεί παρόντες. Η Ερατώ, που είναι η αδυναμία της μάνας και η προστατευόμενη της, ερωτεύεται με πάθος τον Ιταλό και μένει έγκυος στο παιδί του. Εκείνος δεν το μαθαίνει και αναχωρεί για την πατρίδα του. Η μάνα, θέλοντας ν' αποφύγει την κοινωνική κατακραυγή, αποφασίζει να υποκριθεί πως το παιδί που θα γεννήσει η Ερατώ είναι δικό της. Σα μεγάλωσε το νόθο, η Αμαλία, της ζητεί να αρνηθεί τα γονικά δικαιώματά της. Πράγμα που γίνεται. Όταν η μητέρα και ο πατέρας των αδερφάδων πεθαίνουν, τα ηνία της οικογένειας αναλαμβάνει η αυταρχική μεγαλοκοπέλα κι ανύπαντρη Ασπασία. Η Ερατώ φεύγει από το σπίτι για να γλιτώσει, αλλά αυτό την οδηγεί μεθοδευμένα στα χέρια του Τάγαρη, ενός δικηγόρου που την παντρεύεται και την κακομεταχειρίζεται. Όταν γυρνά στο σπίτι μετά από καιρό και μην αντέχοντας την σκληρότητα της αδερφής της και τον ξεπεσμό ολόκληρης της οικογένειας, αυτοκτονεί. Και όλα αυτά μία μέρα πριν ο Αντονίνο επιστρέψει στην Ελλάδα αναζητώντας το χαμένο του έρωτα.

Η παράσταση: Ο άκρατος αυταρχισμός, το ψέμα, η υποκρισία, η παντελής έλλειψη αγάπης και σεβασμού, η βία κι ο τρόπος που αυτά ποτίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις, ο πόνος, η απόγνωση, η λαχτάρα για ζωή, η στενομυαλιά και τα στεγανά της μονομερούς κατήχησης σε πατροπαράδοτους χριστούς δόμους και, τέλος, ο θάνατος παρελαύνουν στη σκηνή μαγικά, καθηλωτικά, με ρυθμούς κινηματογραφικούς, με τεχνική εκπληκτική κι αξιοθαύμαστη υποκριτική δεινότητα.

Η Λιλή Ζωγράφου μάς μιλά πλέον θεατρικά και μέσα από εξαιρετικά ευφυείς σκηνές, για την «αγία ελληνική οικογένεια» του περασμένου αιώνα, ίσως για μερικούς και του σήμερα. «Κωσταλέξι» φανερώθηκε ένα. Πόσα, άραγε, τα κρυμμένα; Ζωές ευνουχισμένες απ' τα «πρέπει» και τ' αρχηγικά «θέλω»!

Ο Φεζολλάρι υπαινικτικά μεν, ξεκάθαρα δε, μας προέτρεψε: «ανοίξτε τα μάτια, τεντώστε τ' αυτιά σας. Κάποιοι επαναστατούν με αιτίες, κάποιοι υιοθετούν τον αυταρχισμό και κάποιοι άλλοι θυματοποιούνται. Κάποιοι ξοδεύουν τη ζωή τους στην “τιμή και την υπόληψη” που καθορίζει η υποκριτική κοινωνία σας. Όλα αυτά, αγαπητοί μου θεατές, με μια λέξη είναι βία»!

Παλιότερα δέσποζε στην οικογένεια ο πατέρας – αφέντης. Σήμερα τι; Ίσως ο φόβος του να είσαι ελεύθερος ή αληθινός. Το νόθο παιδί της φαμίλιας, το «μπαστάρδι» της αδερφής Ερατώ, η Αμαλία, ξεστομίζει σε κάποια στιγμή: “δεν έχω πίστη, δεν έχω Θεό. Πώς να έχω Θεό αφού δεν έχω αγάπη; Πού να μείνει ο Θεός; Θέλει σπίτι και αυτό είναι η αγάπη.”

Και έτσι η Αγάπη αργεί κι όταν κάποτε φτάνει, η Ερατώ δεν υπάρχει!

Στη διασκευή- σκηνοθεσία του Φεζολλάρι έχουμε ένα εντελώς ελληνικό «Σπίτι της Μπερνάρντα Άλμπα». Η δράση του δράματος τοποθετείται στο πατρικό της οικογένειας Φτενούδου. Ο σκηνογράφος Γιώργος Λυντζέρης έχει φιλοτεχνήσει το σπίτι χωρίς έπιπλα και βαριά στολίδια. Το βασικό σκηνικό είναι το «μαυσωλείο» μνήμης των νεκρών της οικογένειας, που θυμίζει ταυτόχρονα «σύνθετο» που είχαν στα παλιά σαλόνια οι ελληνικές οικογένειες. Το συγκεκριμένο σκηνικό λύνεται στη διάρκεια της παράστασης, απλώνεται σ’ όλη τη σκηνή, μετατρέπεται μπρεχτικά σε τόπους και χώρους δράσης, ενώ εύρημα είναι η αποσιώπηση των αντρικών χαρακτήρων του έργου, με την προφανή υπερκυριαρχία των γυναικών.

Η σκηνοθεσία καταφέρνει σε μεγάλο βαθμό να φέρει στη σκηνή στοιχεία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Θα μπορούσαμε να προσάψουμε στην παράσταση τον επιθετικό προσδιορισμό «ρετρό» μ’ ένα μυθιστόρημα που, ενώ γράφτηκε τη δεκαετία του ’90, θυμίζει λογοτεχνία του Μεσοπολέμου, με την πρωτότυπη μουσική της Γιώτας Κοτσέτα να συνομιλεί με την δραματολογία της κι άλλοτε να την υπερβαίνει για να σχολιάσει τους βραχνάδες των ηρώων. Τα κοστούμια των ηθοποιών (Γιώργος Λυντζέρης) δείχνουν τον συντηρητισμό και το αέναο πένθος της οικογένειας Φτενούδου. Μάλιστα, στην εντυπωσιακή έναρξη είδαμε τις γυναίκες να σκίζουν αλαφιασμένες το ναύλο «κουκούλι» τους και να ξεπετάγονται αντί για πολύχρωμες πεταλούδες, μαυροντυμένες παρθένες μ’ ένα συμβολικό κόκκινο τελείωμα στο εσωτερικό του φορέματος, μην αντέχοντας να παραδώσουν το μαύρο σκοτάδι του σταδίου προνύμφης, στον κόσμο που βρέθηκαν.

Οι ερμηνείες: Επτά εξαιρετικές ηθοποιοί. Ορθά ανομοιογενής θίασος αλλά άκρως ενδιαφέρων. Η **Αμαλία Υψηλάντη** ενσαρκώνει την Εριφύλη με λεπτότητα και ευγένεια, στέκεται σχεδόν σαν αντίποδας της μεγάλης της κόρης Ασπασίας. Έξοχη η σκηνή της «ανάληψής» της στους ουρανούς. Ποίηση και φαντασία. Πραγματική έκσταση!

Η **Αθηνά Τσιλώρα** υποδύεται την Ασπασία, ένα πλάσμα «δηλητηριασμένο» απ’ τη ζωή αλλά και «δηλητηριώδες», θύτης και θύμα, μια γυναίκα που την αντιπαθείς και ταυτόχρονα τη λυπάσαι, μια γυναίκα που δεν έχει ηλικία «όπως οι άνθρωποι που δεν αγαπήθηκαν ποτέ». Ενδύεται τη μεγάλη αδερφή – τιμωρό του εαυτού της και των αδερφών της, που με ωμή και κυνική στάση απέναντι στις ανάγκες τους, προτιμά να τις διατηρεί φυλακισμένες, με μια βία εμμονική και αδιαπραγμάτευτη. Σπουδαία ερμηνεία.

Οι άλλοι ρόλοι υπηρετήθηκαν με πάθος και ωριμότητα, με τις ισορροπίες που ήθελε το κείμενο κι ο σκηνοθέτης, από τις κυρίες Μαρία Καρακίτσου, Βασιλική Διαλυνά, Δάφνη Λιονάκη, Ιωάννα Λέκκα και Μαρία Νεφέλη Δούκα.

Επρόκειτο για μια παράσταση ξεχωριστή, συγκινητική, που διατήρησε τον ρεαλισμό και ποιητικό λυρισμό του βιβλίου. Εικαστικά, ερμηνευτικά, δραματουργικά, μύριζε λαχτάρα για ζωή και πόνο, αυτόν που οι άνθρωποι προκαλούν ηθελημένα και κείνον που οι απρόβλεπτοι παράγοντες της ζωής προξενούν στην οποιαδήποτε εποχή, στις οποιοσδήποτε συνθήκες και σε ανθρώπους κάθε φύλου και κάθε ηλικίας.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ:

Διασκευή-Σκηνοθεσία: Ένκε Φεζολλάρι

Σκηνικά-Κοστούμια: Γιώργος Λυντζέρης

Πρωτότυπη Μουσική: Γιώτα Κοτσέτα

Δραματουργική επεξεργασία: Ναταλί Μηνιώτη

Βοηθός σκηνοθέτη: Δάφνη Λιανάκη

Παίζουν: Αιμιλία Υψηλάντη, Αθηνά Τσιλύρα, Μαρία Καρακίτσου, Βασιλική Διαλυνά, Δάφνη Λιανάκη, Ιωάννα Λέκκα, Μαρία Νεφέλη Δούκα.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΕΜΟΝΤΖΗΣ